

Scholen mogen vooral niet uit het oog verliezen dat het organiseren en verwerken van een bevraging wel wat werk met zich meebrengt. Een enquête is nooit een vrijblijvende oefening. Een bevraging moet met de nodige zorg worden aangebracht (in alle klassen op hetzelfde moment en in omstandigheden die toelaten dat leerlingen en leerkrachten ze goed kunnen invullen; de definitie van 'pesten' en 'geweld' moet voor iedereen dezelfde zijn; gewaarborgde anonimiteit voor al wie bevestigd wordt) en iedereen moet op voorhand vernemen waartoe de enquête plaatsvindt. Scholen zijn achteraf wel eens verrast door de resultaten. Leerlingen en ouders grijpen de anonieme enquêtes in sommige gevallen aan om melding te maken van ernstige problemen. Wil men een werkgroep samen stellen, dan zal een extra formulier moeten worden opgesteld om de namen van de geïnteresseerden te pakken te krijgen. Alleen al door een bevraging te organiseren, creëert men verwachtingen en worden er spanningen geactiveerd. Pesters vrezen dat ze 'verklikt' worden. Slachtoffers hopen op een doorbraak maar blijven beducht voor een nieuwe illusie. Het aanbieden van één of meer 'hulplijnen' (emailadres, schoolexterne dienst, spreekmomenten bij groene leerkracht of witte juf, ...) is op dat ogenblik geen overbodige luxe.

2. Bouwsteen 4: Checklist 'Pesten en geweld op school'⁷⁰

De drie vragenlijsten die hieronder worden aangeboden laten toe om na te gaan in hoeverre leerlingen, leerkrachten en ouders te maken krijgen met de problematiek van pesten en geweld op school. Daarnaast wordt er nog een invulblad aangeboden dat gebruikt kan worden om vrijwilligers te vinden voor een schoolwerkgroep. Het inleidend berichtje kan, mits een kleine aanpassing, ook worden gebruikt om de ouders aan te spreken. Voor hen wordt eveneens een vragenlijst aangeboden.

⁷⁰ De vragenlijsten die hier worden aangeboden baseren zich op enquêtes die eerder al ter beschikking werden gesteld door Stevens & Van Oost en De Meyer, Heurckmans & Vanbilloen. Zie: Stevens, V. & Van Oost, P. (1994) Pesten op school. Een actieplan. Antwerpen: Garant Uitgevers; De Meyer, A., Heurckmans, N. & Vanbilloen, E. (1995) Pesten. Een preventiepakket voor het onderwijs. Leuven: Uitg. Acco.

VRAGENLIJST 'PESTEN EN GEWELD OP SCHOOL' – LEERLINGEN

Hallo beste leerling,

We vinden het belangrijk dat iedereen zich goed voelt op onze school. Daar willen we samen ons best voor doen. Deze vragenlijst wil nagaan of jullie te maken krijgen met pestgedrag en geweld op school. Het lukt niet altijd om die problemen op te merken of te melden. Daarom rekenen we nu op jullie medewerking. Vult iedereen de vragenlijst op een eerlijke manier in, dan weten we nog beter wat ons te doen staat. We beloven dat we ons best zullen doen om – liefst samen met jullie en jullie ouders – deze problemen zo goed mogelijk op te vangen en te helpen voorkomen. Iedereen heeft immers recht op een fijne schooltijd, goede vrienden, een leuke klasgroep. Met jullie medewerking moet het zeker lukken om hiervoor te zorgen.

Goed om weten is dat deze bevraging anoniem is. Niemand hoeft haar of zijn naam te vermelden. Hopelijk geeft dit jullie een goed en veilig gevoel. Jullie moeten immers vrijuit kunnen spreken.

Slechts een paar personen zullen alle vragenlijsten verwerken. Zodra de resultaten er zijn, vernemen jullie hier meer over. We kijken er nu al naar uit.

Dank voor jullie medewerking!

Jullie directie

De werkgroep

Om misverstanden te vermijden, leggen we even uit wat er onder pesten en geweld wordt verstaan:

PESTEN betekent dat je herhaaldelijk door één of meer leerlingen (meestal gaat het om dezelfde persoon of personen) werd lastig gevallen (pijn doen, uitsluiten, kwetsende sms-berichtjes of foto's, roddelen, afdreigen, afpersen, ...) ook nadat je liet verstaan dat je het niet leuk vond.

GEWELD betekent dat je te maken kreeg met één of meer situaties waarin iemand of anderen jou pijn hebben gedaan of jou op één of andere manier hebben gekwetst of mishandeld. Het geweld heeft jou geen deugd gedaan en liet sporen na (angst, pijn, blauwe plekken, groot verdriet, slapeloosheid, zelfmoord-gedachten, ...) of heeft ook bij jou tot

een gewelddadige reactie geleid (tegen anderen, tegen jouw omgeving, tegen jezelf, tegen voorwerpen).

1. Jouw KLAS (je bent niet verplicht om dit in te vullen):

- 2. Ik ben**
- A: een meisje
 - B: een jongen
 - C: (leeftijd invullen) jaar

3. Hoe vaak voel jij je alleen op school?

- A: Ik voel me nooit alleen op school.
- B: Ik voel me heel zelden alleen op school (slechts een paar keer).
- C: Ik voel me regelmatig alleen op school.
- D: Ik voel me minstens een keer per week alleen op school.
- E: Ik voel me meermaals per week alleen (zelfs dagelijks).

4. Heb je goede vrienden op school?

- A: Ik heb goede vrienden/vriendinnen op school.
[Hoeveel goede vrienden heb je op school? :]
- B: Ik heb geen goede vrienden/vriendinnen op school
- C: Ik ben vaak in het gezelschap van andere leerlingen.
- D: Ik ben meestal alleen op school (bijvoorbeeld: op de speelplaats, in de eetzaal, bij een uitstap, ...)

5. Mijn schoolvrienden/-vriendinnen ... (Let op: je kan hier meerdere antwoorden aanstippen!)

- A: zijn ongeveer even oud als ik
- B: zijn eerder jonger dan ik
- C: zijn eerder ouder dan ik
- D: zijn vooral klasgenoten
- E: zijn geen klasgenoten
- F: zijn vooral meisjes
- G: zijn vooral jongens
- H: zijn zowel meisjes als jongens (ongeveer gelijk verdeeld)

6. Werd/word je dit schooljaar gepest? ⁷¹

- A: Ja → Ga verder met vraag 7.
- B: Nee → Ga verder met vraag 11.

⁷¹ Vind de enquête plaats tijdens de eerste paar maanden van het schooljaar, dan kan men de vragenlijst aanpassen en polsen naar de pest- en geweldervaringen van het voorbije jaar of schooljaar.

7. Hoe vaak werd/word jij dit schooljaar gepest?

- A: Ik werd/word slechts één of twee maal gepest.
- B: Ik werd/word regelmatig gepest.
- C: Ik werd/word minstens een keer per week gepest.
- D: Ik werd/word meermaals per week gepest (zelfs dagelijks).

8. Waar werd/word je gepest?

- A: Ik werd/word vooral op de speelplaats/tijdens de speeltijd gepest.
- B: Ik werd/word vooral tijdens de lessen gepest.
- C: Ik werd/word vooral tijdens de pauzes tussen de lessen gepest.
- D: Ik werd/word vooral in de gangen gepest.
- E: Ik werd/word vooral op weg naar/van de school gepest.
- F: Ik werd/word gepest via mijn gsm.
- G: Ik werd/word gepest via het internet/mijn computer.
- H: Andere:

9. Op welke wijze werd/word je gepest? (Let op: ook hier kan je meerdere antwoorden aanstippen!)

- A: Ik werd/word enkel geplaagd en maak er geen probleem van.
- B: Ik werd/word geschopt, geduwd, geslagen.
- C: Ik werd/word bedreigd (Voorbeeld: *We gaan je pakken Of: Volgende keer pakken we je kleine broer aan...*).
- D: Ik werd/word uitgescholden, uitgelachen of belachelijk gemaakt.
- E: Ik werd/word voortdurend uit de groep gesloten.
- F: Er werden/worden spullen van mij gestolen of stuk gemaakt.
- G: Ik werd/word afgeperst (*Geef ons snoep of geld of je gsm ... en we laten jou met rust.*) en onder druk gezet (*Als je dit niet doet, dan...*).
- H: Ik ontving/ontvang pest-smsjes.
- I: Ik werd/word gepest via mijn computer (chatten, haatmails, pestblog, ...)
- J: Ik word op een andere manier gepest, namelijk :

10. In welke klas zit(ten) de leerling(en) die jou pesten/gepest hebben?

- A: In mijn eigen klasgroep.
- B: In één van mijn lesgroepen. (enkel van toepassing in het middelbaaronderwijs)
- C: In een ander klas van hetzelfde leerjaar.
- D: In een hogere klas.

- E: In een lagere klas.
- F: In verschillende klassen.
- G: Zit(ten) niet op onze school.

11. Hoe vaak heb je dit schooljaar andere leerlingen gepest?

- A: Ik heb dit schooljaar niet gepest. (Ga door naar vraag 13)
- B: Ik heb slechts één of tweemaal (mee-)gepest.
- C: Ik pest regelmatig andere leerlingen.
- D: Ik pest elke week wel iemand.
- E: Ik pest verschillende malen per week.

12. Als je kiest om een ander te pesten, dan doe je dat vooral ...

(Ook bij deze vraag mag je meer dan één antwoord geven.)

- A: ...omdat je vroeger werd gepest en je dit niet opnieuw wilt laten gebeuren.
- B: ... omdat jij je verveelt.
- C: ... omdat je pesten leuk vindt.
- D: ... omdat je geen flauwe leerlingen kunt verdragen.
- E: ... omdat je in een groep zit die wilt dat je meepest.
- F: ... omdat de leerling die gepest wordt voordien anderen heeft gepest en nu een les verdient.
- G: ... omdat je wilt tonen dat je sterk staat en dat anderen je moeten respecteren.
- H: ...omdat pesten er voor zorgt dat je mee telt en aanzien krijgt in de groep.
- I: ... omdat je op die manier de sympathie van anderen probeert te winnen of krijgt.
- J: om een andere reden, namelijk

13. Kreeg je op school al te maken met andere vormen van geweld dan pesten?

- A: Ja → Ga verder met vraag 14.
- B: Nee → Ga verder met vraag 15.

14. Met welke andere vormen van schoolgeweld kreeg je het voorbije schooljaar te maken?

- A: Scheldpartij(en)
- B: Vechtpartij(en)
- C: Vernielen van schoolmateriaal

- O: D: Vernielen van persoonlijke bezittingen
- O: E: Diefstal van persoonlijke bezittingen, geld, ...
- O: F: Afpersing
- O: G: Bedreiging met lichamelijk geweld
- O: H: Seksueel geweld
- O: I: Verplicht worden tot diefstal, geweld, vandalisme, ...
- O: J: Andere:

15. Ken je leerling(en) van jouw klas of leerjaar die vaak door andere leerlingen worden gepest?

- O: A: Ja → Om hoeveel leerlingen gaat het? :
- O: B: Nee

16. Ken je leerlingen die regelmatig andere leerlingen pesten (binnen en/of buiten de school)?

- O: A: Ja → Om hoeveel leerlingen gaat het? :
- O: B: Nee

17. Als je op de hoogte bent van situaties waarin sprake is van pesten of geweld: met wie zou je er dan liefst over praten? (Kies het belangrijkste antwoord.)

- O: A: Met mijn ouder(s)
- O: B: Met een leerkracht of opvoeder
- O: C: Met mijn vrienden/leeftijdsgenoten
- O: D: Met mijn grootouders
- O: E: Met mijn klasleraar
- O: G: Met de medewerker van het CLB
- O: H: Met onze huisarts
- O: I: Met een andere hulpverlener van buiten de school
- O: J: Andere:

18. Wil je nog wat kwijt over dit onderwerp (= pesten en geweld op school) of heb je een belangrijke tip?

.....

.....

.....

.....

.....

DANK VOOR JOUW MEDEWERKING !!

VRAGENLIJST VOOR OUDERS

1. In welke klas zit jouw dochter of zoon? (Het staat je vrij deze vraag te beantwoorden.)

Klas:

2. Is uw kind een meisje of een jongen?

- A: Jongen
- B: Meisje

3. Is uw kind dit schooljaar op school gepest?

- A: Ja (Ga nu naar vraag 4.)
- B: Nee (Ga nu naar vraag 10.)

4. Hoe vaak is uw kind gepest?

- A: Slechts een of twee maal gedurende een kortere periode
- B: Regelmatig
- C: Bijna wekelijks
- D: Meerdere keren per week (tot zelfs dagelijks)

5. Van wie hebt u vernomen dat uw kind wordt gepest? (Hier mag je eventueel meerdere antwoorden aanstippen.)

- A: Mijn kind heeft het zelf verteld.
- B: Ik heb het zelf gezien.
- C: Ik vernam het van een klasgenoot(je).
- D: Ik vernam het van een andere ouder.
- E: Ik vernam het via de klasleraar.
- F: Ik vernam het via een andere leraar/opvoeder.
- G: Ik vernam het van de directie.
- H: Ik vernam het van iemand anders, nl. (functie)

6. Is er volgens u sprake van een duidelijk aanwijsbare reden of aanleiding voor het pesten van uw kind?

- A: Ja, namelijk
.....
- B: Nee.

7. Waar wordt uw kind op school gepest? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk.)

- A: Op de speelplaats.

- B: In de klas, tijdens de lessen.
- C: In de klas tijdens de leswisseling(en).
- D: In de gangen.
- E: Op weg naar/van de school.
- F: Thuis en elders via gsm.
- G: Thuis, via internet en computer.
- H: Op een andere plaats, namelijk

8. Hoe wordt uw kind gepest? (Meerdere antwoorden zijn mogelijk.)

- A: Mijn kind wordt enkel wat geplaagd en maakt er geen probleem van.
- B: Mijn kind wordt geduwd, geschopt en/of geslagen.
- C: Mijn kind wordt bedreigd.
- D: Mijn kind wordt uitgescholden en uitgelachen; er wordt over hem/haar geroddeld.
- E: Mijn kind wordt voortdurend uitgesloten.
- F: De spullen van mijn kind worden beschadigd of gestolen.
- G: Mijn kind wordt gedwongen om spullen af te geven (afpersing) of zaken te doen die hij/zij niet wenst te doen (druk).
- H: Mijn kind ontvangt meermaals pest-sms-jes.
- I: Mijn kind wordt lastig gevallen via de computer (internet-communicatie).
- J: Op een andere manier, namelijk
.....
.....

9. In welke klas zitten de leerlingen die uw kind pesten?

- A: In dezelfde klas- of lesgroep.
- B: In een andere klas van hetzelfde jaar.
- C: In een hogere klas.
- D: In een lagere klas.
- E: In verschillende klassen.
- F: Andere:

10. Werd uw kind voordien ook al gepest?

- A: Nooit.
- B: Heel soms.
- C: Regelmatig.
- D: Aanhoudend, sinds

11. Heeft uw kind last van pesterijen buiten de schoolsfeer (buiten het schoolgebouw en door andere personen)?

- A: Nooit.
- B: Heel soms.
- C: Regelmatig.
- D: Aanhoudend.

12. Denkt u dat uw kind andere kinderen zou durven pesten (al of niet in groep)?

- A: Nooit.
- B: Heel soms.
- C: Regelmatig.
- D: Aanhoudend.

13. Hoe reageert uw kind als het gepest wordt? Wat doet het dan?

.....
.....
.....
.....
.....

14. Hoe reageert uw kind als het opmerkt dat anderen worden gepest?

.....
.....
.....
.....
.....

DANK VOOR UW MEDEWERKING!

Extra vraag:

Wenst u deel uit te maken van de schoolwerkgroep die zich met dit thema bezig houdt, dan vragen we u om bijgevoegd blad⁷² eveneens in te vullen en ons terug te bezorgen. Dank u.

⁷² Zie pag. 169: vraag om deel te nemen aan de schoolwerkgroep.

VRAGENLIJST VOOR LEERKRACHTEN

1. Bent u man of vrouw?

- A: Man
- B: Vrouw

2. Hoe lang staat u in het onderwijs

..... jaar.

3. U bent:

- A: Lesgever
- B: Klasleerkracht
- C: Secretariaatsmedewerker
- D: Opvoeder
- E: Leerlingenbegeleider
- F: Lid van de schoolleiding (directie, coördinator, adjunct-directeur, ...)
- G: Andere:

4. Hoe dikwijls wordt u direct of indirect met pestgedrag geconfronteerd?

- A: Ik word er nooit mee geconfronteerd want er wordt niet gepest.
(Ga naar vraag 7.)
- B: Ik word er slechts één of twee maal per jaar mee geconfronteerd.
(Ga naar vraag 5.)
- C: Ik word er regelmatig mee geconfronteerd. (Ga naar vraag 5.)
- D: Ik word er gemiddeld één keer per week mee geconfronteerd. (Ga naar vraag 5.)
- E: Ik word er verschillende keren per week mee geconfronteerd. (Ga naar vraag 5.)

5. Waar hebt u pestsituaties waargenomen?

(U mag hier meerdere antwoorden aanstippen.)

- A: Op de speelplaats.
- B: In de klas tijdens de les.
- C: In de klas tijdens pauzes en leswissels.
- D: In de gangen.
- E: Op weg naar en van de school.
- F: Ergens anders, namelijk

.....

6. Hoe wordt er in die gevallen gepest?

(Ook hier zijn meerdere antwoorden mogelijk.)

- o A: Er wordt enkel geplaagd; het is eenmalig en zorgt niet voor problemen.
- o B: Er wordt geduwd, geschopt en geslagen.
- o C: Er worden leerlingen bedreigd en onder druk gezet.
- o D: Leerlingen worden uitgescholden, uitgelachen of er wordt over hen geroddeld.
- o E: Er worden leerlingen uit de groep gesloten.
- o F: Er worden spullen van leerlingen beschadigd en/of gestolen.
- o H: Er worden leerlingen afgeperst.
- o I: Leerlingen ontvangen pest-sms-jes.
- o J: Leerlingen worden via het internet gepest (haatmails, uitsluiting, kwetsende foto's of pestblog)

7. In geval u te maken krijgt met peestsituaties: hoe reageert u dan?

(Meerdere antwoorden zijn mogelijk.)

- o A: Ik doe niets omdat ik niet weet wat ik dan best doe.
 - o B: Ik doe niets omdat ik niet wens in te grijpen.
 - o C: Ik kom tussenbeide en zorg dat het pestgedoe stopt (en daar laat ik het bij).
 - o D: Ik kom tussenbeide en bespreek het pestgedrag met de betrokken leerlingen.
 - o E: Ik kom niet tussenbeide maar meld het probleem aan de directie, de klasleraar, de leerlingenbegeleider of een andere persoon binnen het team.
 - o F: Ik kom wel tussenbeide en meldt het probleem nadien aan de directie, de klasleraar, de leerlingenbegeleiding of een andere persoon binnen het team.
 - o G: Ik doe iets anders, namelijk
-
-

8. Hoe vindt u dat er in het algemeen op pestgedrag gereageerd moet worden?

(Ook hier mag u meerdere antwoorden aanstippen.)

- o A: Er moet zo weinig mogelijk aandacht aan worden besteed: pesten hoort erbij; jongeren leren zich zo met vallen en opstaan handhaven in de groep.
- o B: Wie gepest wordt moet aangespoord worden om te reageren.
- o C: De school moet pestende leerlingen zoveel mogelijk proberen te betrappen en straffen. Een strenge aanpak werkt.
- o D: De school moet er vooral voor zorgen dat pesterijen stoppen en dat de toegebrachte menselijke en materiële schade wordt hersteld.

- o E: De gepeste leerling moet er worden toe aangezet om samen met zijn/haar ouders hulp te zoeken.
- o F: Gepeste leerlingen moeten hun problemen zelf proberen op te lossen.
- o G: De school moet met alle beschikbare middelen proberen om pestgedrag te voorkomen en aan te pakken.
- o H: Ander voorstel:

9. Kies tussen de maatregelen die hieronder vermeld staan drie maatregelen die volgens u het best bijdragen tot het oplossen van pestgedrag op school:

- o A: De directie moet de pestende leerlingen aanpakken.
- o B: De klasleraar moet de pestende leerlingen aanpakken.
- o C: Alle leerkrachten dragen verantwoordelijkheid om het pesten te doen stoppen en te helpen voorkomen.
- o D: Leerlingenbegeleiders (vertrouwensleerkrachten, zorgleerkracht, groene of witte juf/leerkracht, ...) moeten samen met de leerlingen naar oplossingen zoeken
- o E: De leerlingen moeten mee worden ingezet om pestproblemen vlugger op te sporen en samen met de betrokkenen te helpen oplossen ('peerbemiddeling').
- o F: Het CLB moet dit soort problemen aanpakken en naar een oplossing toewerken.
- o G: De school en de ouders van beide partijen moeten samenwerken.
- o H: De school moet vooral werk maken van preventie en daarom investeren in sensibilisatie en informatie bij alle leerlingen, leerkrachten en ouders.
- o H: Andere personen of instanties moeten worden ingeschakeld, namelijk ...

10. Welke concrete problemen ervaart u in verband met het voorkomen, opsporen en aanpakken van pestproblemen?

.....

11. Welke voorstellen of tips wilt u aanreiken om de pestaanpak op school te verbeteren?

.....

12. Bent u bereid om tijdelijk deel uit te maken van de werkgroep die de schoolwerking wil evalueren en verbeteren? Vul dan het bijgevoegde blad in.

DANK VOOR UW MEDEWERKING!

**WERKGROEP 'POSITIEF SCHOOLKLIMAAT' ZOEKT MEDEWERKERS:
DOE JIJ MEE?**

De werkgroep 'Positief schoolklimaat' is een tijdelijke werkgroep waarin de directie, leraren, leerlingen en ouders samen werken. De werkgroep wil er mee voor zorgen dat iedereen zich goed voelt op onze school. De werkgroep onderzoekt of de leerlingen van onze school te maken krijgen met pesten en geweld op school en zal voorstellen uitwerken om ruzies, conflicten en pestgedrag nog beter aan te pakken en te voorkomen. Lid worden van de werkgroep betekent dat je hieraan dit schooljaar wilt meewerken. Vul je dit strookje in, dan verneem je weldra wanneer de werkgroep de eerste keer samen komt.

Hartelijk dank voor jullie medewerking!

De directie

Ik ben, (vul je voornaam en naam in)

- o Leerling en zit in klas*
- o Leerkracht lopvoeder*
- o Ouder van, leerling(en)
van klasgroep,*
en ben bereid om deel uit te maken van de werkgroep 'Positief Schoolklimaat'.

Ik ben bereikbaar via

- o (e-mailadres)@.....*
- o (telefoonnummer)*
- o (gsmnummer)*

Datum:

Handtekening: